

A PRÉM, A KALAP SA CIPŐFÉLÉK- ÉS ÉLETTANA

Melyik szó rímel legjobban a *prém* szóval? Ha kicsit gondolkodunk, rájövünk, hogy prémmel nem is rímelhet más, mint rém ... És a rím igazat mond: Minden jól öltözködő asszony réme a prém. Miért? Mert a prém garderobunk legdrágább darabja, divatja évenként változik, továbbá gyorsan kopik, hull, sőt molyosodik. Viszont — el kell ismernünk, hogy a prém a legdekoratívabb, a legnemesebb viselet.

Ha megkérdeznének (mint ahogy, sajnos, nem kérdeznek meg), hogy mit szeretnék jobban, egy értékes ékszert, vagy egy nemes prémet, okvetlenül a prémet választanám. A szép prém a szép ruhánál is jobban szépít. A szép ruha csúnya alakon is nevetséges lehet, — a bunda soha.

Viszont nemes *prém-bunda* napjainkban nehezen elérhető kincs. Egyáltalán a szőrmearak (bárányt, macskát és nyulat kivéve) szédületesek. Hogy miért? Mert a szőrme igen messziről érkezik hozzánk. Oroszországból és Kanadából a legértékesebb, aztán Észak-amerikából meg Bolíviából, Braziliából, Patagóniából, Kínából, Indiából, Ausztráliából.

PRÉMEK

A prém nem demokratikus jószág. Prémek közt még dívik az osztálygög. Vannak arisztokrata, polgári

és proletár prémek, melyek mind szigorúan ragaszkodnak a kasztrendszerhez. Arisztokrata prémek az úgynevezett *nemes prémek*, amelyek azért nemesek, mert nem szorulnak szépítésre, azaz nincsenek festve.

A nemes prémek királya természetesen a *coboly*, mégpedig a kamcsatkai coboly, mely sötét és lágy, itt ott csillogó ezüst szálakkal. A coboly nemcsak hogy gyönyörű, de aránylag legtartósabb is. Praktikusnak viszont horribilis ára miatt alig nevezhető.

A cobolyt nyomon követi féltestvére, a *nyest*, amely hazánkban a *merz* névre hallgat. Legfinomabb nyest a kanadai, melynek színe kékesbarna. Mennél világosabb a nyest, annál értéktelenebb, de azért korántsem képzeljük, hogy a világos nyest bundát ajándékba osztogatják.

A *Breitschwanz* szegény kis koraszülött vagy egészen fiatal báránykákból készül. (Heródes király kedvenc préme lehetett.) Selymes, fényes, moarészerű, könnyen szakadó anyag. Oroszországból, meg Indiából kerül hozzánk.

A *csincilla* — bolíviai patkány — ma már olyan ritka, hogy megöléséért (állítólag) halálbüntetés jár. Próbálják tenyészteni, de mindig sikertelenül.

A szép hófehér orosz vagy kínai *hermelin* kényes jószág. Igen rövid ideig tartja meg hófehér színét. Bizonyos oxidációs folyamat által sárgulni kezd és nemskára olyan fakó és hervadt, mint az őszi lomb. Klórral vagy hidrogénnal fehéríthető, de akkor természetesen csakhamar tönkremegy. Legokosabb megfestetni barnára, az u. n. »nyári« hermelin színére. (A hermelin nyáron barna színű, de amit mi nyári hermelinnek ismerünk, az többnyire *európai menyét*.

Az *ezüst- és kékrókák* ugyancsak kanadai vagy orosz alattvalók. Ugyan most már Európában is tenyésztik őket, de még nem teljes sikerrel. Az ezüstróka árak nem egyformák. Van igen olcsó és rendkívül drága állat. Hogy milyen legyen az igazi szép ezüstróka? Kimúlásakor ne legyen túlságosan fiatal és lehetőleg decemberben vagy januárban müljön ki. (Hogy miért, ne kérdezzék, de információmát a legszakértőbb for-

rásból vettem.) Továbbá legyen az ezüstróka magas-szőrű, sötét, ezüstszálai hófehérek legyenek és hátá-nak felén vagy háromnegyed részén terüljenek el. A kékróka ugyanúgy mint féltestvére, legyen sötét és magasszőrű.

A nemes prémek előkelő társaságába tartozik — (de már csak kegyelemből) a biber, vagyis *hód* és a *keresztróka*, azaz a vörös- és ezüstróka keresztezése.

Pillanatra se képzeljük, hogy a most felsorolandó, nem »nemes« prémek talán jutányosak. A *karakul* (perzsa bárány), *sealskin* (feketére festett alaskai fóka) és *nutria* (délamerikai hódhas), igen meleget tartó, de alakra nem igen előnyös anyagok, árban közeljár-nak a nemes prémhez.

Az orosz és amerikai *mókusoknak* 200 fajtája van a szürke és barna minden árnyalatában. Gyönyörű lány meleg prém ez, de minden prém közül leghamarabb kopik és kapja azt a bizonyos rőt árnyalatot, amely nemes és nemnemes prémnél egyaránt az öszülést jelenti.

Három közkedvelt primadonna, a *Csikó*, az *ocelot*, meg a *Buenobreitschwanz*. A csikó orosz. Barna- vagy feketeszínű, szemre tetszetős, fogásra kemény, meleget nem tart és könnyen törik. Mindezek dacára nagy nép-szerűségnek örvend. Az ocelot braziliai leopárdszerű macskafaj, melynek egyetlen hibája, hogy utóbbi esztendőkbén alig látni más prémet az uccán. A buenó-bárány ugyancsak délamerikai állat. Ha fiatal korá-ban lenyírják a szőrét, bőre valami különös moaré-*Szerű* rajzot kap. Mindenféle színre festik. Ugyancsak nem sok meleget tart.

A »pézsmahas« és »pézsmahat« című bundákat az amerikai mocsarakban élő pézsmapatkányból nyer-jük.

Ugyancsak amerikai a többnyire bélésnek használt szürke *oposszum*, a széprajzú kemény szürkés *fóka* és a gallérokra használt *szkunksz*, mely utóbbi mint az Egyesült Államok legrosszabbszagú állata ismeretes. Ausztráliából is kapunk oposszumot, továbbá *kengurut* és *wallabyt*.

Afrika szállítja a *tigris*t és *leopárdot* (melyeket az ocelot macska sikeresen helyettesít) meg az időnként divatos, ruhadíszre használt *majomszőrt*.

Délamerikai a *zorino szkunksz*, mely a szkunksz legolcsóbb fajtája és az olcsó *patagóniai rókák* is onnan származnak.

A legszebb hermelin-imitáció *kínai házinyútból* készül és ezzel a hermelin-imitációval át is térünk az olcsó szőrmékre, melyeknek se szeri, se száma.

Legismertebbek a *vad és szelíd macskák*, melyek évekig megtartják jellegzetes és nem túlkellemes illatukat.

Legcsinosabbak a »*seal electric*« meg a *biberette*. Ezek mindketten tenyésztett házinyútból készülnek, egyik feketére, másik barnára festve.

A nyúl-bundáknak számtalan minőségét ismerjük. Legjobb a hosszúszőrű belganyúl, legközönségesebb szép hangzású neve dacára az úgynevezett »*brabanti kanin*«.

Legújabb felfedezés, hogy bizonyos spanyol, görög és magyar *bárányszőrfajok* bőréből sikeresen imitálható mindenfajta róka, még az ezüstróka is. A bárányból készült *nutrietie* szemre alig különböztethető meg a valódi nutriától, csak ha kezünkbe fogjuk, érezzük, hogy keményebb és nehezebb.

A szőrme ma tulajdonképpen tőzsdecikk. Úgy spekulálnak vele, mint az értékpapírokkal.

A nyers szőrmét londoni és new-yorki aukciókon árulják bizonyos társaságok. Ezek között leghíresebb a 300 évvel ezelőtt alakult *Hudson bay Company*, mely a világ minden részére szétküldte vadászait. (Indián regényekben, Cooper és Karl May műveiben eleget olvastunk a becsületes trapperekről.)

Sokat hallunk Lipszéről, mint szőrme központról. Itt azonban csak a preparált, azaz kikészített szőrméket árulják.

Az ezüstróka külön aukció tárgya.

A szőrme ára a divat szerint változik. Az aukciók időpontjában természetesen nincs még kialakulva a divat. Ki kell találni, hogy idén mire lesz szükség. Úgy tippelik a divatszőrmét, mint lovat a versenyen. Aki hamisan tippel, otthagya a pénzét.

A szőrme festő és nemesítő technika évente óriási előrehaladásokat tesz.

Párizsban nemrég megpróbálták a *kékre, rózsaszínűre és zöldre festett szőrméket* divatba hozni. Bukás volt és joggal. Saját szememmel láttam egy pirosra festett hermelinben pompázó molett hölgyet. Soha visszataszítóbb látványt.

Még csak azt kell elmondanom, hogy a bunda varrása nagyon nehéz. Amíg a szövetből készült köpönyeget egyszerűen kiszabják, a bundát apró bőrökből állítják össze, és mivelhogy minden bőr más és más alakú és rajzú, nagy művészet szín és minőség szerint összeállítani.

Csoda-e az itt elmondottak után, hogy drága a szőrme? Nem csoda, de kár...

A TAVALYI S AZ IDEI KALA

*P*Minden divat közül legszesélyesebb és leggyorsabban változó a kalapdivat. Az új kalapok hivatalos

Ne fényképeztessük le magunkat kalapban

bemutatósi ideje Párizsban a február, május, szeptember és november hónapok. Viszont a kalap szerénytelen jószág. Nem elégszik meg a bemutatókkal. Néha kéthetenként is kapja magát és változik egyet...

Egy modern francia költő írta szép szerelmes versében: *Et tes grands serments sont ridicules, comme un chapeau de l'an dernier.* (És nagy esküvéseid nevetségesek, mint egy tavalyi kalap.) Igaza van. Tavalyi bundát, tavalyi ruhát, tavalyi cipőt, kesztyűt, táskát, feltűnés nélkül hordhatunk. *Tavalyi kalap nevetség.*

Régi szabály, hogy *ne fényképeztessük le magunkat kalapban.* Az ilyen fényképre az imádott férfi egy esztendő múlva már szánakozó mosollyal tekint. (Lehet, hogy a kalap nélküli fényképre is, de a kalaposra biztosan.)

Hogy hányféle alakú kalap van? Nem lehet azt leírni.

A *canotier* (azaz egyenes karimájú kerek kalap), a *cloche* (harangalakú), a *beret* (művészsapka). Az, amit az angolok »*picture cap*-nek neveznek, azaz széles karimájú, tollal vagy virággal díszített kalap. Ott a *toque*, a *főkötő*, a *tiroli* vagy a férfias, *mogol kalap*, a *kínai pagoda*, a gyermekded *matrózsapka*, a virágos *párta*, ki győzné felsorolni?

Ezek a különböző formájú kalapok, aztán összeházasodnak, kicsinyeket szülnek, melyek egyesítik papának és mamának különböző vonásait. A kalap oly ijesztő gyorsan szaporodik, mint a házinyúl. — Soha, de soha nem lehetünk biztosak abban, hogy amit fejünkön viselünk, nem pont tegnap bukott-e meg a párizsi piacon. Nem lehet itt mást tanácsolni, mint hogy *óvakodjunk az excentrikus formáktól.*

Közismert, hogy a nyári kalap sokkal többbe kerül, mint a téli, mégpedig azért, mert a *szalma* drága kincs. Kalapra exotikus szalmát használnak, csak a szerény strandkalap szalmája készül Ausztriában. Az exotikus szalmák *hazája* Kína, Japán és India. Főpiacuk Marseille.

Az exotikus szalmák neve is exotikus. Legismeretebbek a *Bengali*, *Baku*, *Bangkok* és *Panama*. Utóbbi

kettő a legdrágább, őszintén szólva, a drága és olcsó szalmák fejen egy és ugyanazt mutatják, de ha figyelmesen megnézzük, látszik, hogy mindegyiknek más a fonata. A legelőkelőbb szalmafonatokat kézzel fonják.

Ami pedig az őszi és téli kalapokat illeti, ezeknek az anyaga főképpen *bársony*, *filc* és *velour*. Filc készül nyúlszőrből és gyapjúból is. Előbbi a finomabb, különösen az a nyúlászor előkelő, amely antilopbőrt utánoz.

A bársony velour, melynek hazája Csehszlovákia, ugyancsak előkelőség a kalapanyagok között.

Valamikor, nem is olyan régen, a legszebb kalapok *strucctoll* és *kócsagdíszben* parádézta. Ennek a divatnak vége. Minden esztendőben megpróbálják a párizsi szalonok, hátha a strucc és kócsag, phönix kollégájukat utánozva feltámadnak hamvaikból. Mme Mistinguett, egy Casino de Paris-beli revuejében kizárólag tolljelmezekben jelent meg. Színpadon tetszett, uccára nem fogadták el.

Ugyancsak kísérleteznek a *virágos kalapokkal*. Néha-néha sikerül is valami kis virág toqueot pár példányban eladni. De hol vannak azok a gyönyörű példányok, melyek egész virágoskertet képviseltek?

Medgyaszay Vilma énekelte régesrég: A kalapom egy egész *egyszerű* kalap... és felsorolta mi minden van a kalapján, szalag, virág, toll, aranyhalas medence, meg egy »valódi kis krokodil, mely rúg, harap.« A kalapom egy egész egyszerű kalap.

A mai kalap valóban egyszerű. Mennél kevesebb van rajta, annál elegánsabb.

A *tüll*, *flitter*, *lamé* vagy *gyöngyből* készült esti kalapokat ma már csak a színpadon látjuk.

HOGYAN KÉSZÜL A NŐI KALAP?

Párizsból megérkezik egy kis organdi forma. Az organdi formát fából pontosan leutánozzák. Ez az úgynevezett »*stock*«. A stockra azután ráhúzzák az anyagot, mégpedig csuromvizesen; úgy kell a kalapot öntözni, mint virágoskertet nyáron. Az egészet aztán

beteszik egy kazánba szárítani, ha megszáradt, kiveszik, szépen megvasalják, leveszik a stockról és kész a kalap.

Így leírva, igen egyszerűen hangzik, de megcsinálni valamivel nehezebb.

Budapest egymillió kétszázezer lakosa között mindössze csak három esztergályos akad, aki *stock-ot* tud készíteni. Ezek az esztergályosok valóságos primadonák. Igen sokáig kéretik és igen jól megfizettetik magukat.

Nagyobb üzletben egyszerre két-háromszáz stock is található, mert minden modellnek saját stockja van.

Bársonyt és finom szalmát nem lehet vizesen stockra húzni, mert hiszen az első cséppel tönkre menne. Ezeket az anyagokat »babán« dolgozzák. A baba ebben az esetben nyers vászonnal bevont papírmásé fej és ezen a fejen fércelik és varrják a kalapot. Baba nélkül nem sikerülne a kalap, mert a fej mélységet lehetetlen kívülről eltalálni.

Nagy kalapszalónjainkban az úgynevezett szezonban, azaz februártól június végéig, 25—30 munkásnő dolgozik. Hosszú asztaloknál ülnek és minden asztalfőn ott ül a munkavezető, akinek masamód nyelven mamzell a neve. A mamzell felügyel, kritizál és a kész kalapra maga tűzi rá a díszet. A többi munkásnőket kézilányoknak, kis tanoncoknak nevezik.

Szakértők azt mondják, hogy a kalapkészítés legfontosabb mozzanata, amelytől a kalap sikere és sorsa függ, a *vasalás*.

HOGYAN ÁPOLJUK KALAPUNKAT?

Ne fektessük laposan a szekrénybe, mert akármilyen laposan fektetjük, meggörbül a karimája, hanem helyezzük azokra a pár centiméter magas papírmásékalap állványokra, melyek most már mindenütt kaphatók. Továbbá, ha felvesszük a kalapot, ne a karimájánál ragadjuk meg és ne ráncigáljuk.

A kalap-divathoz tartozik a *fátyol* is, mely pár éve újra szerepet kezd játszani. Régi regények műmellékletein gyakran láthattunk randevúra siető »sűrűn le-

fátyolozott hölgyet« vagy autóban robogó, lobogó fátyolú delnőt.

Sűrű fátlyolt ma már csak mély gyászban viselnek. A ma fátlyola vékony, átlátszó és csak az orrtővig ér. Igen helyesen, mert régen te megtörtént, hogy hideg téli napon a fátlyol oda fagyott viselője orrához vagy szájához.

Bár a kalap divatja a legváltozóbb, nincs ruhadarab, amelyet oly könnyen és jutányosán lehetne igazítani és átalakítani, mint a kalapot.

A CIPŐ, AZ MÁS

A cipő, az más. Amilyen szeszélyes és változó a kalap divatja, olyan szolid, nyugalmas, biztonságos divat a *cipőé*.

Állítólag — cipésmesterek szerint — a cipődivat évenként, sőt évadonként változik. Mi ezt, hála Istennek, nem vesszük észre. A jó cipőt évekig hordhatjuk, sőt az igazán jó uccai cipő régi korában szebb, mint újkorában.

A cipő, — ha minden hiúságot félretéve — bőre és kényelmesre csináltatjuk, az összes ruhadarabok közül a leghűségesebb pajtás.

Kevesen tudják, hogy éppen úgy, mint ahogy ruha- és kalap divatlapok jelennek meg, *cipődivatlapok* is vannak. Átnéztem pár ilyen lapot. — Nem tetszettek. A cipődivatlap modelljein több a dísz, mint a cipő. Aranyozottak, cifrák, mint a mézeskalács, csak a versike hiányzik róluk. És ez megint csak bizonyítja, hogy a cipődivat lassan változik. Azért szükséges a sok cifraság, hogy a formák változatlan vonalát takarja.

A háborúelőtti divatos *hegyes cipő* évtizedek lassú munkájával nyerte el mai *fitosorrú* formáját. Annak idején a hegyesorrú cipőt »franciának«, a kerek orrút »amerikainak« nevelték.

A háború előtti cipőtípusok is mind megmaradtak, csak a *magas fűzős vagy gombos cipőt* temettük el véglegesen. Csúnya viselet volt, Isten nyugosztalja, de hasznos. Amíg magasszárú cipőben jártunk nappal, este

hajszálvékony bokát mutogattunk a világnak. Igaz, hogy a magas cipőt a hosszú ruha korában viseltük. Ma komikusan hatna, rövid ruháinknál, a cipő felett egy darab duzzadt harisnya.

A cipődivatnak szorosan kell a ruhadivathoz és a ruha stílusához alkalmazkodnia. *A cipődivat nem lehet egyéni.* (Isten őrizz!) Minden jó üzlet maga kreálja ugyan a modelljeit, de ezek a modellek nem a formák merészségében, hanem a készítés szoliditásában vetélkednek egymással.

Cipőtípust — mint ruhatípust — háromféléit ismerünk. Uccait, délutánit, estit. *Az uccai cipő* (rendesen félcipő) sarka félmagas, ezt a sarkot a szakma »angol«-nak nevezi. Ennek a cipőnek anyaga chevreau (kecske), bagaria, fóka, vastag antilop, vagy a megfizethetetlen, de örökké tartó krokodil.

Sportcipő talpa vastag »gumikrepp«.

A nyári, bőrrel díszített »vászon« uccai cipőt állítólag már csak a nagyon konzervatív hölgyközönség rendeli. (Nem tudom miért.)

Délutáni cipőnk antilopból vagy lakkból készül. Az antilopcipő kilencvenkilenc *százaléka*, hamisítvány, mert a valódi antilop drága és ritka, mint az igazgyöngy. A lakk nekem személyes ellenségem, mert éget és törik, különben pedig Amerikából jön és nehezen szerezhető be.

Az esti cipő anyaga többnyire selyem — mégpedig a ruha színe szerint festett, külön cipőcélokra gyártott, francia anyag, satin vagy crêpe de Chine. Az arany- és ezüstcipő bőre is francia. Ebből készül az utóbbi években annyira felkapott *esti szandál*. Bronz színű cipőt — mely pedig olyan szép volt — nem viselnek. Nem azért, mert nem divatos, hanem mert anyaga, az u. n. »goldlakk« ugyancsak Amerikában születik és csak nehézségekkel kapható.

A papucs, mely alatt férjeink állítólag nyögnek, birkabőrből, azaz a türelem bőréből készül. Természetesen van fényes lakkpapucs is, és könnyű, tollal vagy virággal díszített selyem papucs. Egyszóval nem olyan szerencsétlenség papucs alatt élni.

A *cipőcsat* ma már nem olyan népszerű, mint régen. Abbé cipőn szép az acélcsat. Az esti cipő strasscsat divatját száműzte a szandál.

A ragasztott cipő olcsó, a kézzel varrott drága. Délutáni és esti cipőkhöz könnyű *fasarok* járja, az uccai cipőhöz *bőrsarok* praktikusabb.

Hogy jó-e a gyári cipő? Gyára válogatja. Érzékeny lábnak persze nem való. őszintén szólva — vannak cipőtípusok, különösen a sportcipő, meg a szandál, — melyek majdnem jobbak, ha készen vásárolják őket. (Nem is szólva a sokat vitatott papucsról.)

A jobb minőségű cipő ott kezdődik, hogy *láb után készült kaptafán* varrják. Ezért ajánlatos, hogy természetünket leküzdve, hűek maradjunk legalább szusterunkhoz, mert a derék ember jutalmul külön kaptafát készít méretünkre. Nem is egyet, de többet, aszerint, hogy hányfajta cipőt viselünk. Így aztán ritkán esik meg, hogy a cipő kényelmetlen.

Háborúviseléshez három dolog szükséges: pénz, pénz és megint pénz. Jó cipőhöz két dolog szükséges: jó kaptafa és jó szabás. (Pénz csak a vevő részéről.)

Újból és nyomatékosan ismétlem, hogy cipővételnél ne essünk abba az ostoba tévhitbe, hogy *szűk cipőben* kisebb a lábunk. Erről sző sincs. Szűk cipőben a láb azonnal megdagad és azokon a helyeken, ahol nem takar cipő, hurkák és párnák képződnek. Arról nem is szólva, hogy szűk cipőben járásunk libaszerűvé lesz. (Joggal.)

Becsüljük meg a cipőt, ezt a derék fáradt lovat, mely egész nap érdekünkben futkosott. Ha lehúzzuk, ne hagyjuk félredobva szomorúan ráncosodni, hanem húzzuk az e célból készített fára. Etessük bőven abrakkal, azaz kefével, pasztával, (antilopnál smirglivászonnal vagy drótkefével.) Ha megbetegszik, azonnal operáltassuk meg félrecsúszott sarkát, vagy kikopott talpát.

Színes selyemcipőt radírgumival lehet tisztítani (valahogy), ellenben ha a selyem jóminőségű, akkor

éppen úgy lehet festeni (természetesen sötétebb színre) mint a ruhát.

Ha utazunk, helyezük cipőnket zsákba, nem is páronként, hanem egyenként.

A cipő jellem. Meghálálja a jó bánásmódot és matuzsálemi kort ér el.

